

Sammlaren

Tidskrift för

svensk litteraturvetenskaplig forskning

Årgång 93 1972

Svenska Litteratursällskapet

REDAKTIONSKOMMITTÉ

Göteborg: Lennart Breitholtz

Lund: Staffan Björck, Carl Fehrman

Stockholm: E. N. Tigerstedt, Örjan Lindberger

Umeå: Magnus von Platen

Uppsala: Gunnar Brandell, Thure Stenström

Redaktör: Docent Ulf Wittrock, Litteraturvetenskapliga institutionen, Villavägen 7,
752 36 Uppsala

Printed in Sweden by

Almqvist & Wiksell Informationsindustri AB, Uppsala 1973

då Blanche var färdig med sin andra Uppsalaséjour liksom med sin juris kandidatexamen: »Från dig vill jag ej skiljas, om det ock bjöds mig en belyrad och belagrad sammetskrage från Upsala!» — förekommer således lärdoms-staden med dess studentliv anmärkningsvärt ofta i Blanches skönlitterära produktion. Michanek visar upp hur Blanche är sanningsenligare än man skulle tro, när han berättar om brokiga människöden knutna till Uppsala. Överhuvud taget har Michanek väl dokumenterat sin fallenhet för kultur- och sedehistoriska studier.

Ulf Wittrock

Merryn Williams: *Thomas Hardy and Rural England*. Macmillan 1972.

One Rare Fair Woman: Thomas Hardy's Letters to Florence Henniker 1893-1922, edited by Evelyn Hardy and F. B. Pinion. Macmillan 1972.

Merryn Williams är en marxistisk kritiker som vänder sig mot den traditionella bilden av Thomas Hardy som författare till pittoreskt romantiska berättelser om ett lantligt England, tidlöst och ostört av sociala omvälvningar. Andra kritiker har i allmänhet, hävdar Merryn Williams, studerat Hardy isolerad från det samhälle han levde i; detta har lett till felbedömningen att han skulle med vemod ha skildrat ett livsätt som höll på att försvinna. Den värld Hardy växte upp i var i stället hård och bitter, långt från det Arkadien med dumma, lyckliga bönder som var en stående kliché i många verk från 1700- och 1800-talet. Merryn Williams' centrala tes uttrycks på följande sätt: »... Hardy is the first writer to achieve the necessary range and realism of the novel of English country life ... His greatness lies in the fact that he transformed into literature a whole area of central human experience which had never yet been explored.»

För att bevisa sitt påstående vill Merryn Williams sätta in Hardys romaner i väldokumenterad social historia. Hon utnyttjar härvid historieskrivningen när det gäller Dorset — till stora delar Hardys Wessex — samt röstlängder, kungl. kommissionsutlåtanden, memoarer och romaner. Hennes slutsats blir att kris-situationen på den engelska landsbygden började långt före Hardys tid. Lantarbetare utvandrade i stora skaror till städernas snabbt uppväxande industrier. Förhållandena blev olidliga: analfabetism, illegitima barn, svältlöner, arbetslöshet, exploatering av arbetskraften och

rädsla för de mäktiga i samhället är några av de ingredienser Williams drar fram.

I litteraturen kan man urskilja två linjer: dels den tidigare nämnda »arkadiska» skolan, där landsbygdens människor endast tjänar som staffage, dels en modernare uppfattning, där författarna såg sitt Arkadien hotat av omvälvningar i samhället som skulle kunna förstöra den gamla, lantliga civilisationen. Båda linjerna fanns långt före Hardy. Dennes förtjänst var att han intresserade sig mer än andra för människornas villkor; landsbygdsborna blir hos honom huvudpersoner, inte enbart staffage eller exempel vid utläggningar om tidens ondska. Williams visar på ett övertygande sätt denna skillnad vid en genomgång av såväl den övriga 1800-talsromanen i genren som Hardys romaner.

Ett litet frågetecken vill man i den gedigna studien sätta för de rent litterära aspekterna på Hardys verk. Williams förefaller vilja tolka praktiskt taget allt efter ett socialt beteendemönster. Man får en känsla av en schematisk ändamålsenlighet som förkväver eller förtränger de metafysiska perspektiv man väl knappast kan bortse från i romanerna. Hardys romangestalter bedöms efter hur väl de handlar eller uppför sig i förhållande till en av Williams uppställd norm. Denna invändning väger emellertid lätt inför den mängd av information *Thomas Hardy and Rural England* ger; den som vill läsa det nyaste i fråga om textkritik kan i stället gå till *Thomas Hardy: The Return of the Re-Pressed*, av Perry Meisel (Yale U.P.).

*

Brevväxlingen mellan den berömde författaren och en högadlig kvinna ger föga av värde för bedömningen av Hardys litterära alster. Biografiskt noterar man att Hardy var förälskad i Florence Henniker under en rad år utan att hans böjelser besvarades — hennes brev till honom är emellertid förstörda — samt att han förblev hennes vän och litterära rådgivare i många år.

Breven innehåller få djupsinnigheter; det är tydligt att Hardy njöt av att få stå på förtroligt fot med en dam av ädel börd, och han koketterar gärna med sina adliga bekanta och gynnare. Samtidigt är han medveten om sin storhet som en av tidens mest ryktbara författare och han ger henne många goda små råd angående sättet att skriva romaner, vilket hon gjorde i all blygsamhet. Han slösar beröm på hennes förmodligen föga originella alster, vilket naturligtvis har sin förklaring i hans tillgivenhet för hennes person. Från de tidigaste, skålmska breven

glider han på ålderns höst huvudsakligen över till att i knarrig ton diskutera sin vacklande hälsa.

Det litterära intresset i brevsamlingen begränsas till någon enstaka dikt samt upplysningen att Sue Bridehead, i *Jude the Obscure*, till väsentliga delar är porträtterad på Florence Henniker.

Lennart Peterson

K. G. W. Cross & R. T. Dunlop: *A Bibliography of Yeats Criticism 1887-1965*. Macmillan, London 1971.

Uncollected Prose by W. B. Yeats: 1: First Reviews and Articles 1886-1896. Ed by John P. Frayne. Columbia University Press, New York (Macmillan, London) 1970.

I en översikt över »Nyare Yeatslitteratur» i *Samlaren* 90(1969) (s. 199, not 1) lämnade jag uppgiften att en fullständig bibliografi över litteraturen om William Butler Yeats var på väg, och uppgiften kan nu bekräftas. Cross' och Dunlops 340 sidor digra verk torde uppfylla alla rimliga krav på fullständighet. Uppdelningen av stoffet på olika avdelningar — böcker, tidskriftsartiklar, avhandlingar etc. — bidrar att skapa reda i den överväldigande rikedom och det långa, detaljerat utformade registret ökar ytterligare verkets användbarhet. Inför varje bibliografi av detta slag ställer man sig ofrånkomligen frågan om föremålet är värt all den uppmärksamhet som kommit honom till del, men i fallet Yeats behöver man inte hysa några farhågor därvidlag, han står sig nog. Däremot känner man sig mindre säker på värdet av att förteckna all denna sekundärlitteratur som i så stor utsträckning tillkommit i rent akademiskt meriteringssyfte och rymmer så många ointressanta detaljiakttagelser. Men det är en kättersk synpunkt vars eventuella tyngd inte drabbar Cross' och Dunlops arbete här-dare än andras.

Trots de tusentals studier som ägnats Yeats är utgivningen av hans egna verk ännu inte slutförd. Dramatiken och lyriken finns i utmärkta kritiska utgåvor; med prosan är det däremot sämre beställt. Flertalet av hans prosaverk, däribland *A Vision*, finns enbart i kommersiella omtryck i den mån de över huvud taget finns åtkomliga. Här öppnar sig alltså ett stort fält för forskare intresserade av text-edering, och en första inmutning har gjorts av John P. Frayne. Han har tagit sig an den tidiga prosa som med få undantag inte förut publicerats i bokform, dvs. Yeats' bokrecensioner och övriga journalistik, och han presen-

terar den med noter och sakrika inledningar till varje enskild artikel. Den föreliggande första volymen omfattar inte mer än de tio första åren av Yeats' litterära bana, medan den ännu inte färdigställda del två utlovas rymma de återstående 43 årens produktion på området. Anledningen till denna disproportion i omfång under olika skeden av författarens liv är givetvis den att den unge, luggslitne och olyckligt förelskade poeten var tvungen att skriva mer för uppehållets skull än den erkände nationalskalden. Med tanke på denna bakgrund är den unge Yeats' tidnings- och tidskriftsskriverier förvånansvärt levande läsning än idag även om man ofta lär åt de jugendartade utsvävningarna i stilen.

Staffan Bergsten

Paul Kirschner: *Conrad: The Psychologist as Artist*. Oliver & Boyd 1968.

Bernard C. Meyer: *Joseph Conrad: A Psycho-analytic Biography*. Princeton U.P. 1967. (Paperback 1970.)

Paul Kirschners bok Conrad: The Psychologist as Artist är rik på intressanta iakttagelser. Det väsentligt nya i den är bland annat de biografiska detaljer som gäller tiden före Conrads litterära debut. Kirschner bygger härvidlag på polsk forskning och en god väns minnesanteckningar. Av materialet drar Kirschner slutsatsen att Conrads filosofiska synsätt till stor del präglades mycket tidigt. Man kan belägga detta genom att lägga de biografiska ungdomsnotiserna sida vid sida med de psykologiserande utredningarna i romanerna.

I fyra intressanta kapitel tar Kirschner sedan upp Conrads föreställningar om »the self» från olika aspekter: isolerat (fram t. o. m. *Lord Jim*), i förhållande till samhället (t. ex. *The Secret Agent*), och i relation till det motsatta könet. Conrad bygger i de senare romanerna starkt på antitesen manligt — kvinnligt och vänder sig mot de feministiska tendenser han ser i samhället kring sig. Det kvinnliga jaget vinner makt genom sexualitet, inte via idéer, och detta bejakar Conrad därför att det visar femininitet, inte feminism! Det auktoritetsdrag som är dominerande i sjöromanerna, släpper efterhand; från självcentrering och intolerans går Conrad mot större medkänsla i de senare verken.

I England var Conrad starkt medveten om att han var utlänning, »intellectually remote from his contemporaries» då det gällde den rent anglosaxiska traditionen med undantag av Shakespeare. Då det gäller influenser från